

GLASFIBERSLANGEN OG DEN ELEKTRONISKE FRUGT - OM MEDIEKOMMISSIONENS BETÆNKNING OM KABELPROBLEMATIKKEN OG FREMFØRING AF UDENLANDSK FJERNSYN

Af Michael Bruun Andersen

I dette Herrens og FN's kommunikationsår 1983 er der med Mediekommissionens kabelbetænkning (nr. 974, 1983) lagt op til en af de mest vidtrækkende medie- og kommunikationspolitiske beslutninger i dette århundrede. Der loves paradisiske tilstande med bredbåndsnettet, men man kommer let til at spekulere på om ikke det er syndefaldet der er den rette association, nemlig slangen der forleder mennesket med frugten fra kundskabens træ.

De sager man selv befatter sig med antager ofte overstørrelse. På trods af dette er det svært at overdrive betydningen af denne betænkning - især hvis dens anbefalinger bliver fulgt - og mediekommissionen er uden tvivl en vigtig politisk institution. Den er vigtig fordi den primært er et politisk forum, et forum for centrale samfundsinteresser, mere end den er et ekspertorgan. Det vil sige at når et flertal af de repræsenterede interesser har forhandlet sig frem til enighed - eller der ligefrem er enighed i hele kommissionen - så besidder dens anbefalinger en stor grad af offentlig autoritet. Dette medfører videre at argumenterne bag anbefalingerne får betydelig vægt, både i den offentlige debat og i folketingets forhandlinger.

Den nævnte autoritet bliver imidlertid først interessant når det behandlede spørgsmål har mere omfattende samfundsmæssig relevans. Kabelpolitikken er netop et sådant emne, med massive offentlige og private økonomiske og ideologiske interesser bag. Bare for at angive størrelsesordenen på økonomien: De nyeste ædruelige skøn over udgifterne til et bredbåndsnet angiver beløb på mellem 10 og 70 milliarder kroner - alt efter hvor avanceret og hvor bredt dækkende det skal være. Hertil kommer naturligvis den apparaturpark som skal placeres i hjemmene, for slet ikke at tale om alt det nye som skal løbe igennem kablerne, og som jo skal produceres.

Der er en tredje grund til at anse mediekommissionens kabelbetænkning som vigtig, en mere uanselig, men dog nævneværdig. Mediekommissionen er først og fremmest et medie- og kulturpolitisk udvalg. Kulturpolitik har til alle tider først og fremmest været forsøg på at lappe på og kompensere for den faktiske samfundsmæssige udvikling og de politiske tiltag som fulgte efter den. Kulturpolitik er præget af store humane slag i luften og små relativt betydningsløse tiltag for at sikre åndehuller for andre eksistens- og tankeformer end dem som ellers bærer vort samfunds behårde logik. Modsætningen mellem de store mål i kulturpolitikken og de såre beskedne resultater, er i realiteten en diskret erkendelse af at 'kulturpolitikken' drives fra andre steder end kulturministeriet. Med mediekommissionens kabelbetænkning har vi en af de få undtagelser hvor industripolitiske forhold, i det mindste principielt er anskuet ud fra kulturpolitiske perspektiver, hvor teknikken, igen i princippet, er vurderet ud fra dens bredere samfundsmæssige implikationer. Dem der i kommissionen har sat igennem at kabelspørgsmålet er blevet til andet end en bibemærkning, kan ikke roses nok for dette. En sådan generel betragtning bør imidlertid ikke bortlede opmærksomheden fra betænkningens konkrete indhold.

Kommissionens anbefalinger

Betænkning nr. 974 har som titel Betænkning om kabelproblematikken og fremførelse af udenlandsk fjernsyn. Titlen er dækkende og viser at to sammenhængende problemer er behandlet. Anbefalingerne på kabelområdet er følgende:

at der med henblik på udviklingen af et kommende landsdækkende bredbåndsnet hurtigt skabes de nødvendige forudsætninger for etableringen af et såkaldt hybridnet, der dels bygger på teleselskabernes overordnede net, dels forudsætter en vis styring af udviklingen af fællesantenneanlæggene og forbindelsesnetene mellem dem (s. 53).

Altså der skal etableres et hybridnet som overgang til et egentligt bredbåndsnet. For at dette mål kan nås, anbefaler kommissionen at sammenkædningen af eksisterende og kommende fællesantenneanlæg anlægges og drives af de fire teleadministrationer (P & T, JTAS, FKT og KTAS), for at sikre en styring henimod et landsdækkende bredbåndsnet. Kommissionen anbefaler for det andet at den såkaldte kommunegrænse ophæves. Kommunegrænsereglen er den som er nedfældet

i bekendtgørelse om fællesantenneanlæg (nr. 481 af 8. sept. 1981), hvor det er bestemt at et fællesantenneanlæg ikke må være større end en kommune, og at således to små anlæg beliggende klods op ad hinanden, men med en kommunegrænse imellem, ikke må sammenlægges. For det tredje anbefales at der opstilles regler for at "kommende" fællesantenneanlæg og "anlæg som ombygges" skal have en vis teknisk standard og kanalkapacitet. For det fjerde anbefales at forsyningen med kabeltjenester "i et givet område", skal reguleres på en sådan måde at hovedmålet kan opretholdes.

Der er tilføjet to vigtige bemærkninger til de omtalte anbefalinger, nemlig for det første at fællesantenneanlæggene fortsat skal kunne ejes og drives af private såvel som af kommuner og teleselskaberne, og at der derfor vil være tale om en rammestyret frikonkurrence i den yderste ende af nettet. For det andet gøres der opmærksom på at det anbefalede hybridnet ikke i overskuelig fremtid vil kunne anvendes til fremføring af et landsdækkende dansk TV 2.

Det er vigtigt at understrege at de nævnte anbefalinger er givet af den samlede mediekommission minus én - hvis synspunkter er helt uden interesse.

Den anden blok af anbefalinger drejer sig som nævnt om fremførelse af udenlandsk TV. Et meget stort flertal på 56 ud af kommissionens i alt 61 medlemmer anbefaler at radioloven laves om, og at den tidligere nævnte kommunegrænse fjernes, således at det bliver muligt for de fællesantenneforeninger som ønsker det at få fremført udenlandsk TV til sig gennem de offentlige kanaler (kabler og radiokæder) ved teleselskaberne. Anbefalingen har mest interesse for de dele af Danmark som ikke i øjeblikket kan tage hverken norsk, svensk eller tysk TV. I grove træk drejer det sig om ca. 1 million mennesker. De fire medlemmer af kommissionen som går imod dette forslag, er alle mediefagforeningsrepræsentanter, og de er bange for at et sådant forslag vil betyde at der ikke vil være penge til et dansk TV 2, eller at et sådant vil blive betydeligt forsinket. Det siges ikke direkte, men er vel ikke forkert at gætte på at det er potentielle arbejdspladser, og dermed beskæftigelse og indflydelse der mest har optaget de fire medlemmer.

Det er imidlertid ikke de jordplacerede udenlandske sendestationer som har den største interesse i forbindelse med udenlandsk TV i Danmark, det er satellitterne:

Når ordet er sat i flertal er det ikke så meget fordi der er (eller vil komme) flere af dem, men nok så meget fordi der er tale om to forskellige typer. Den ene type er Direct Broadcasting Satellite (DBS) som er beregnet til at sende de respektive landes radio- og TV-programmer. Disse satellitter er endnu ikke oppe. Den anden slags satellit er beregnet til transmission af telefon, telex, data etc., og er altså en del af det internationale telenet. Disse satellitter kaldes kommunikationssatellitter.

At modtage programmer fra en af de kommende DBS-ere vil i princippet være det samme som hvis Viborg får tyske (hvis det er en tysk-sat vi taler om) programmer fra en modtage station ved grænsen fremført gennem radiokæder og kabler til en antenneforening i byen. Der er derfor ikke særlige problemer i forbindelse med disse satellitter - bortset altså fra at landet i slutningen af dette årti vil blive oversvømmet med udenlandsk reklame-TV.

Det særlige problem som kommissionen har taget stilling til er kommunikationssatellitterne. Der er nemlig det specielle ved disse, at de godt nok er beregnet til ikke-offentlig transport af meddelelser, men at de også kan sende TV, og allerede gør det. Over vandene svæver i øjeblikket en satellit ved navn OTS. Der er tale om en forsøgssatellit. Forsøgene med den er i realiteten ophørt, men satellitten har vist sig at have længere levetid end beregnet, og det har et engelsk selskab ved navn Satellite Television PLC udnyttet. Dette selskab har fået lov til at sende engelsk reklame-TV til Malta, men da satellitten har et stort dækningsområde, kan udsendelserne tages over det meste af Europa. Programmet der sendes, er af amerikansk tilsnit, og ikke godkendt af de engelske myndigheder, hvilket bl.a. har betydet at signalet ikke lovligt kan modtages i England. Fordi der egentligt er tale om en kommunikationssatellit, sendes der frekvenser som er beregnet til almindelig teletrafik, hvilket videre betyder at de respektive landes teleadministrationer skal give tilladelse til nedtagning.

Praksis er her forskellig i de forskellige lande. I Norge har regeringen tilladt antenneselskaber at tage signalet ned og distribuere det i kabelanlægget i f.eks. Oslo. I Danmark har der været ansøgninger fra flere antenneforeninger for at få lov til at modtage fra OTS'en, men de har fået nej, fordi det er opfattelsen i bl.a. kulturministeriet at det vil være i strid med den gældende radiospredningslov.

Inden mediekommisionens anbefalinger på dette område refereres er det rimeligt at spørge om OTS'en har nogen større betydning, den kan jo gå ud af drift nårsomhelst. Sagen er den at man i det europæiske satellitsamarbejde allerede er klar med en mere permanent satellit, kaldet ECS (European Communications Satellite). Denne satellit har en så at sige automatisk overkapacitet, idet der sendes en reserve op som kan overtage telekommunikationsfunktionerne fra "søstersatellitten", hvis denne svigter. Svinger den imidlertid ikke, vil der så at sige være en hel satellit til rådighed for radio- og TV-programmer. En række selskaber har booket sig ind på den og fået tilladelse. Dermed er man tilbage ved det problem som allerede OTS'en nu stiller.

Et flertal på 40 medlemmer af mediekommisionen anbefaler at radioloven ændres "således at danske kabelanlæg, i den udstrækning de er villige til at afholde udgifterne, får mulighed for at fordele TV-programmer fra kommunikationssatellitter" (s. 86). Det er nødvendigt at skære ud i pap hvad det er flertallet her anbefaler, nemlig at det skal være muligt for danske kabelabonnenter at modtage "et betydeligt antal reklamefinansierede programmer fra private selskaber, hvis programvirksomhed ikke er undergivet nogen offentlig regulering i selskabernes hjemland" - som det fuldstændigt rigtigt siges af 6 af flertallets medlemmer i en supplerende særudtalelse. De kunne have tilføjet at der for programproducenterne er tale om forhold som næppe ville blive accepteret i USA, et land hvis regulerede TV-udbud alle ellers er enige om ikke kan komme på tale på de danske TV-skærme. De seks personer der ser, og er bekymrede for dette problem, foreslår at der skal reserveres kanalkapacitet i kabelanlæggene "til nærmere angivne danske og offentlige udenlandske TV-programmer, samt at der kan stilles vilkår med hensyn til indholdet og den tidsmæssige placering af de reklameudsendelser, som må spredes over danske kabelanlæg" (s. 87). Argumentationen virker ikke særligt gennemtænkt: På den ene side at tillade nedtagningen af den slags programmer, og samtidig på den anden side at forbyde dele af programmerne.

Af det nævnte flertal på 40 har 32 en vigtig tilføjelse til anbefalingen af at tillade at nedtage TV-programmerne fra kommunikationssatellitterne, nemlig at det skal være teleselskaberne der både skal sørge for nedtagning og fremføring til fællesantenneforeningerne. Logisk nok begrundes dette med at det vil give et incitament til udviklingen af det tidligere anbefalede hybridnet.

Hidtil har kun flertallets fælles- og særanbefalinger været omtalt, men mindretallets argumenter for ikke at anbefale nedtagning af signalerne fra kommunikations-satellitterne bør også omtales. Det 20 personer store mindretal (og er man fræk nok til at lægge de tidligere omtalte seks fra flertallet, er man meget tæt på at halvdelen er imod) anbefaler at radioloven ikke laves om indtil videre. Mindretallets væsentligste begrundelse for ikke at ville tillade nedtagning fra OTS/ECS er at anvendelse af denne type satellitter til radio/TV "vil undergrave enhver national TV-politik i de vesteuropæiske lande" (s. 88). Det er stærk tale, måske også for stærk tale. Det spørgsmål rejser sig nemlig, hvad medlemmerne af dette mindretal skal bestille i mediekommissionen, hvis det faktisk går så galt, at folketinget ændrer radioloven på en sådan måde, at det bliver lovligt at nedtage signalerne fra kommunikations-satellitterne.

Endelig skal nævnes at ét medlem mener at sagen stadig er utilstrækkeligt belyst, og at man derfor må opretholde den gældende retstilstand indtil videre. Facit: 40 medlemmer mener at radioloven bør ændres, så et ureguleret programudbud kan nedtages fra kommunikations-satellitterne. 21. medlemmer anbefaler at radiolovens bestemmelser på dette punkt opretholdes indtil videre.

Argumenterne bag anbefalingerne

En ting er de anbefalinger der gives på de enkelte områder, noget andet er baggrunden for dem, den måde der argumenteres på. Det er som tidligere nævnt overordentligt væsentlige beslutninger der lægges op til med denne betænkning, og man kunne derfor med rimelighed forvente en stringent og sammenhængende argumentation for de forslag som stilles. Sådan er det desværre ikke. Der er i realiteten tale om et mismask af uigennemførte og modstridende argumenter. Betænkningen bærer i højeste grad præg af at være et produkt af et politisk forum, og det synes som om at formandskabet har været mere interesseret i at producere tungtvejende flertal end tungtvejende argumenter.

Hvis vi koncentrerer os om kabelproblematikken - det er den der er det centrale - så anbefaler kommissionen altså at der skal etableres et såkaldt hybridnet. Hvorfor skal vi have et hybridnet? Det skal vi fordi det endelige mål er et integreret

bredbåndsnet, og hybridnettet er en hensigtsmæssig måde at nå dette mål. Så vidt, så godt. Men hvorfor skal vi have et bredbåndsnet? Her siges at det ikke er spørgsmålet "om der skal introduceres bredbåndsnet i Danmark. Det er takten og omfanget af udbygningen af bredbåndsnettet, der skal tages stilling til" (s. 42). Overfladisk læst betyder dette at det slet ikke er nødvendigt at tage stilling til om vi skal have bredbåndsnet i Danmark, for det får vi alligevel. Efterfølgende hedder det, at "et landsdækkende bredbåndsnet ikke kommer af sig selv". Nøgleordet er således "landsdækkende", for som der rigtigt siges så er bredbåndsnet forlængst "introduceret" i form af radiokæder, fællesantenneanlæg og i telenettets overordnede dele. "Målsætningen på lidt længere sigt er et landsdækkende integreret bredbåndsnet" (s. 43), men denne målsætning diskuteres ikke i sig selv.

I en vis forstand kan man sige at det er dette som betænkningen burde have handlet om, altså de samfundsmæssige (herunder mediepolitiske) konsekvenser af etableringen af et integreret bredbåndsnet. Det er ellers ikke fordi kommissionen ikke er opmærksom på de vidtrækkende konsekvenser, men den føler sig ikke kompetent til, og har ikke muligheder for at tage dem op (s. 42). Alligevel "gælder det om først og fremmest at afgrænse de politiske valgmuligheder og pege på de muligheder og de konsekvenser forskellige valg vil have". Hvad andet end inkompetente konsekvensberegninger kan der komme ud af en sådan valenhed.

Valenheden kommer også til udtryk på anden måde. Som nævnt kommer et landsdækkende bredbåndsnet ikke af sig selv, "men det må forventes at bredbåndsteknikken bliver taget i anvendelse i takt med, at den bliver økonomisk rimelig, og at der er efterspørgsel efter de tjenester, den kan yde. På denne måde sker udbygningen i dag i de overordnede net, og det må formodes, at det samme bliver tilfældet i abonnentnettet (...)" s. 43). Hvordan denne måde at argumentere på skal bidrage til en afklaring af debatten, er en gåde: Nettet kommer ikke af sig selv, men det kommer af sig selv når det er økonomisk forsvarligt!

Hvis der overhovedet er nogen mening, må den være, at nettet - altså et landsdækkende - ikke kommer af sig selv før det er økonomisk forsvarligt, og det lyder jo sandsynligt. Da mediekommissionen ønsker et slutresultat, som også de fire teleselskaber vil nå frem til engang når der er kommet lysledere i abonnentnettet, så kan meningen kun være, at hybridnettet i realiteten er en strategi til forcing

af anvendelsen af lyslederteknikken - koste hvad det vil, er man ved at sige, men dét må det samtidig ikke (jfr. nedenfor). At der faktisk er tale om en forcering kan man vist kun se et sted direkte. Her hedder det at "det derfor ud fra en teknisk/økonomisk vurdering er vigtigt, at etableringen af et hybridnet fremskyn- des, så det i givet fald kan være et reelt alternativ til etablering af et stort antal stationer til decentral modtagelse af satellitprogrammer" (s. 35).

Også i det just citerede er meningen uigennemsigtig. Er der tale om "tekniske/øko- nomiske" argumenter, eller er der tale om kulturpolitiske? Det er som allerede nævnt karakteristisk for argumentationsmåden i betænkningen at den hele tiden forskyder sig fra et felt til et andet, som sæbe på badeværelsesgulvet. Et vigtigt argumentationsfelt er økonomien.

Økonomiske argumenter

Mediekommissionen har ikke nogen selvstændige økonomiske betragtninger, man henholder sig til hvad andre har sagt. Dem der har sagt noget er Danmedia¹, de tre telefonselskaber i forening², og Grossistforeningen for radio og elektronik³, der bl.a. repræsenterer de private kabelfirmaer. Kommissionen befinder sig her i et veritabelt krydsfelt af modstridende interesser, og går da også på kattepoter i feltet: De to sidstnævnte gruppers selvstændige rapporter refereres loyalt, og det der konkluderes er i realiteten kun at beregningerne i de to rapporter ikke er sammenlignelige fordi de bygger på forskellige forudsætninger. Dette er korrekt, men så meget desto mere grund var der vel til at forsøge sig med egne, ikke- interessebundne skøn, som kunne gøre det klarere hvad prisen er for det projekt der anbefales. Da selve anbefalingen imidlertid lander så tæt på telefonselskabernes ønsker som man kan tænke sig (JTAS burde have betalt trykkeudgifterne!), så fornemmer man også at det er disse selskabers beregninger man lander på, nemlig ca. 4 milliarder kroner. Det er dog karakteristisk at der i det sammenfattende afsnit om "økonomiske aspekter" overhovedet ikke nævnes tal, og det stemmer godt overens med erkendelsen af at "der er flere teknisk og økonomisk uafklarede spørgsmål vedrørende udviklingen af et bredbåndsnet" (s. 46). En sådan konstatering burde have været udgangspunktet, og ikke konklusionen.

Lad os prøve at belyse sagen lidt nærmere - uden på nogen måde at foregøgle en opklaring af det som kommissionen ikke kan, eller rettere ikke vil. For at forstå de allerede nævnte rapporter, må man gøre sig klart at disse er politiske udspil. Det vil sige at de i disse rapporter indeholdte økonomiske beregninger primært har som formål at legitimere de generelle synspunkter som grupperne bag rapporterne har på kabelpolitikken: Telefonselskaberne (og P & T?) ønsker et bredbåndsnet, og på vej dertil et hybridnet, ønsker at gå ind på kabel-TV-området. De private antennefirmaer er bange for at blive udkonkurreret, og ønsker derfor at kabel-TV-nettene holdes adskilt fra telefonnettet, så de kan beholde det de betragter som deres marked.

Kampen om på bedst mulig måde at legitimere synspunkterne føres (på økonomifeltet) først og fremmest på pris, men også på sloganet "dansk arbejde", altså hvor meget det bliver nødvendigt at importere, belaste betalingsbalancen, valutakassen - og hele den smøre som kendes fra TV-avisen. Indirekte konkurrerer man også om signalkvalitet og ensartethed i nettene, eftersom prisen er afhængig af sådanne forhold. Det hele går nu ud på at få tallene til at se sandsynlige ud, men dog først og fremmest at få prisen på ens egen "politik" til at blive så billig som mulig, og modstandernes så dyr som mulig.

Telefonselskaberne med JTAS i spidsen lagde ud med den tidligere nævnte rapport (den gule). Her opstilles tre forskellige kalkuler, som dækker henholdsvis en 100% udbygning foretaget af private, af både private og af telefonselskaberne, og endelig af telefonselskaberne alene. Den helprivate udbygning koster her 4,8 med en importandel på 3,0. Den blandede udbygning: 4,0 med import på 2,7. Og den rent offentlige udbygning beregnes til 4,0 milliarder, med en import på kun 850 millioner. I sparetider er valget let at træffe: Kør på med hybridnettet. Den gule rapport er fra marts 1982, men allerede i august 1981 var et udkast klart indeholdende de økonomiske beregninger. Imidlertid optræder visse afvigelser som er interessante: I den ikke-offentliggjorte udgave koster alle tre modeller det samme, nemlig 4,8 milliarder. Der synes således pyntet på tallene i den offentliggjorte (gule) rapport⁴.

Som svar på den gule rapport udsender den nævnte grossistforening deres egen rapport, hvor der gives en anden vurdering af hvad prisen kan tænkes at blive. "De

"private" giver sig ikke af med at vurdere hvad telefonselskaberne kan gøre arbejdet for, men holder sig til et overslag over hvad de selv skal udføre, og denne pris sammenlignes så med tallene i den gule rapport. Grossistforeningen mener at kunne udføre arbejdet for knap 2,9 milliarder kroner, som altså skal sammenlignes med de 4,8 som telefonselskaberne mener "de private" kan gøre det for, og de 4,0 de (i den gule) mener selv at kunne gøre det for. En del af forskellen fremkommer ved at telefonselskaberne reelt har fejlvurderet det eksisterende antal fællesantenneanlæg, og dermed også hvor mange satellitmodtageanlæg som "de private" i givet fald skal opstille. Det er klart at grossistforeningen på baggrund af de forskellige beregninger må hævde at hybridnettet er alt for dyrt (for slet ikke at tale om det integrerede bredbåndsnet), og at det vil være meget billigere at opretholde den nuværende ordning med telenet og kabel-TV-net adskilt. Mens grossistforeningens rapport endnu er forholdsvis seriøs argumenterende, så er der noget der tyder på at som den politiske udvikling med stadig større tydelighed trækker i retning af et hybridnet, således bliver "de private" stadigt mere desperate: Argumentationsmåden i Stofas pjese "Skal Danmark kvæles i bredbåndsnet? Eller er der andre muligheder for at se TV i fremtiden" demonstrerer dette med stor tydelighed.

Som det fremgår er der vild uenighed om hvad den kommende infrastruktur på kommunikationsområdet koster. Det medfører at den interesserede borger ikke har en chance for at gennemskue hvad de faktiske omkostninger vil blive fordi hver interessepart ikke lægger forudsætningerne for de respektive kalkuler åbent frem. Heldigvis er man dog nogenlunde enige om hvilken slags udgiftsposter der kan blive tale om. Går man ud fra at der er cirka 2 millioner husstande der ønsker TV, at der er cirka 300.000 husstande på landet som bor så spredt at der ikke kan være tale om at lægge TV-bærende kabler derud, så har vi 1,7 millioner som skal kables. Af disse er cirka 1,1 million allerede tilsluttet et fællesantenneanlæg, hvoraf dog langt størsteparten er forældede eller har for ringe kapacitet, og der resterer således omkring 600.000 husstande som skal tilsluttes nye fællesantenneanlæg. Vi får således en gruppe udgiftsposter der vedrører 1) de 300.000 i landområderne, 2) de 600.000 i tættere bebyggede områder som skal tilsluttes nyetablerede kabelnet, og 3) de 1,1 millioner husstande som allerede er tilsluttet et anlæg, men som enten er forældet, har for lille kapacitet eller geografisk er for lille, og derfor må sammenlægges med andre nærtliggende anlæg.

Striden mellem de forskellige interessenter - og dermed de politiske spørgsmål - opstår nu når man spørger på hvilken måde de forskellige grupper skal forsynes med TV, og om de (på længere sigt) også skal forsynes med andre tjenester i samme net. Når man har svaret på hvordan forsyningen skal foregå (eller hvem der skal forestå den, hvad der omtrent er det samme) så har man selve netstrukturen.

De modeller som netstrukturen kan opbygges efter, kan begrænses til 4: Model 1 kunne man kalde den private TV-modtagning. Her overlades de 300.000 i landområderne til opsætning af egne parabolantenner m.h.p. modtagning af satellitsignaler. Det koster omkring 10.000 kroner (1982) per satellit, så hvis alle landhusholdningerne skal kunne se programmerne fra mindst én satellit, så bliver udgifterne på mindst 3 milliarder kroner⁵. Så skal der etableres nye anlæg for 600.000, hvilket koster mindst 1,4 milliarder, hvis vi går ud fra de laveste tal i de forskellige rapporter. Dernæst skal de gamle anlæg renoveres, og det koster mindst 1,1, og endelig skal der etableres udstyr til satellitmodtagning for det antal fællesantenneanlæg der nu kan blive tale om. Går vi igen ud fra de laveste tal, vil der blive tale om 380 millioner⁶. En totaldækning (med begrænsede programmuligheder) koster således mindst (!) 5,9 milliarder i model 1. Holder vi landhusholdningerne ude bliver det 2,9.

Model 2 er hybridnettet. Her holdes ligeledes landhusholdningerne ude. Det etableres af teleselskaberne, og de udgiftsposter der her er tale om er nye net til de 600.000 som koster 1,6 milliard idet vi her bruger telefonselskabernes egne tal. Dernæst renovering og sammenlægning af de gamle anlæg som koster 1,1. Hertil kommer så de lokale bredbåndsnet på lyslederbasis, som skal forbinde de nu moderne fællesantenneanlæg på koaxialkabelbasis. Det beløber sig til 1,0. Hertil kommer 70 millioner til satellitmodtageudstyr (en station i hver kommune). Endelig tilføjes 230 millioner som vedrører "forhåndsinvestering for etablering af et landsdækkende bredbåndsnet". I alt giver det de tidligere nævnte 4,0 milliarder.

Model 3 er hybridnettet minus "kommunale" satellitmodtagestationer. Man forestiller sig her at de enkelte fællesantenneanlæg forsynes med TV-signaler via lokale bredbåndsnet (lysledere) som i model 2, men at der i stedet for en decentral nedtagning af signalerne sker en central nedtagning som så fremføres til de lokale lysledernet via radiokæder. En beregning af denne model er foretaget af medie-

kommissionen (s. 31) og koster 4,1 milliard. Der findes forsåvidt en variant af denne model, hvor de lokale bredbåndsnet er erstattet af radiokæder, således at fællesantenneanlæggene kobles sammen via radiokæder. Der synes ikke at være nogen beregninger af denne model, men det er formentligt den billigste løsning på et sammenhængende net. Hertil kommer at det er den hurtigste, og det er relevant i forhold til diskussionen af et landsdækkende dansk TV 2 som jo af gode grunde ikke kan distribueres i et net som ikke er nedgravet, og først vil blive det i løbet af nogle år.

Model 4 er det landsdækkende integrerede bredbåndsnet. Der er her tale om et landsdækkende optisk tovejs transmissionsnet med digitalteknik. Skønnene over omkostningerne ved et sådant supernet er endog meget usikre, men man går vel ikke helt galt i byen hvis man antager at de cirka 40 milliarder kroner som Danmedia skønner er et minimumsbeløb⁷. Det er da heller ikke denne model mediekommissionen anbefaler iværksat, men det er den som er slutmålet, og hybridnettet er tænkt som et første skridt på vejen.

Der findes andre modeller end de nævnte fire, men det er enten varianter, eller distributionsformer som ikke er relevante i dansk sammenhæng⁸.

Mediekommissionens overvejelser i forbindelse med økonomien i de forskellige modeller er meget overfladisk. Det kan der være to grunde til, nemlig at sagen er så vanskelig at gennemskue at man har opgivet, eller at man ikke har lagt vægt på de økonomiske aspekter, og i stedet har ment at det var det politiske der var det væsentlige. Der er ingen tvivl om at det i øjeblikket er umuligt at kalkulere omkostningerne præcist, noget der både hænger sammen med at det kommende net ikke er planlagt i detaljer, og at det er interesserede parter der sidder på oplysningerne, hvad der selvsagt gør de fremlagte beregninger mindre pålidelige. Det skulle dog nok være muligt for en statslig kommission at komme lidt tættere på den økonomiske virkelighed end det er tilfældet i kabelbetænkningen.

Der er på den anden side heller ikke tvivl om at flertallet i kommissionen har interesseret sig for økonomien: Det er ikke uvæsentligt at bemærke at argumentationen for at tillade nedtagningen af signalerne fra kommunikationssatellitterne ikke mindst går på at det vil gøre oprettelsen af nye fællesantenneanlæg, og

forbedringen af de gamle, rentabel - eller som det allerede hedder side 10: "Det bemærkes, at det især vil være TV-tjenester, som i givet fald må være det økonomiske grundlag for en udbygning på kort sigt af bredbåndsfaciliteter": Der er således den sammenhæng mellem de to sæt af anbefalinger i betænkningen, at den ene forudsætter den anden. Nærmere betragtet er problemet at få den private del af hybridnettet til at tage sig rentabelt ud, for hvorfor skulle f.eks. de 600.000 husstande som ikke i dag er tilsluttet et kabelnet give sig til at oprette et, hvis de ikke kunne få programmer igennem det.

Denne i sig selv problematiske åbning for ureguleret udenlandsk reklame-TV som den økonomiske drivkraft i de private kabelnet, skal imidlertid ses i sammenhæng med en anden anbefaling i betænkningen, nemlig ophævelsen af den såkaldte kommunegrænse. Der er den rimelige logik i dette, at for at et net kan blive rimeligt billigt for den enkelte tilsluttede, må det have en vis størrelse. Problemet er blot at bestemmelsen om at et fællesantenneanlæg ikke måtte gå over en kommunegrænse tilsigtede (og fungerede) at undgå betaling af ophavsretsafgifter til f.eks. tysk fjernsyn. Når man nu ophæver reglen, vil der uden tvivl blive stillet krav om betaling til antenneforeningerne - og ganske givet økonomisk betydelige krav - og dermed forringes økonomien drastisk, og tilskyndelsen til oprettelse og forbedring reduceres igen. Hermed lades de samfundsøkonomiske perspektiver tilbage, og argumenterne for bredbåndsnettet synes at blive kulturpolitiske.

De kulturpolitiske argumenter

I indledningen til betænkningen kan man læse at kommissionen har bestræbt sig på at få afleveret kabelbetænkningen i en fart. "Det sker vel vidende, at kommissionen af tidsmæssige grunde på en række områder endnu ikke har kunnet kulegrave de mediepolitiske sider af kabelteknologien" (s. 10). Dermed er næsten alt sagt: Der står - man fristes til at sige - uhyggeligt lidt om hvilke kultur- og mediepolitiske overvejelser man har gjort sig.

Hastværket er reelt nok: Hvis ikke der hurtigt kommer en planlægning på kabelområdet, så vil det være næsten umuligt at få indpasset de dispositioner som kan forventes på fællesantenne-/kabel-TV-området på lokalt plan som følge af

satellitudviklingen, i en national koordinering. Spørgsmålet er imidlertid om sagen haster så meget at det er nødvendigt at gribe sagen så bagvendt an som det er tilfældet i kabelbetænkningen. Det bagvendte består jo i at man beslutter sig for et bredbåndsnet før man overhovedet har undersøgt hvad det kan, skal og bør bruges til, før man har diskuteret de vidtrækkende konsekvenser for samfundsudviklingen - i det store såvel som i det små. Det er i denne forbindelse også bemærkelsesværdigt i hvor ringe udstrækning at overvejelserne i udlandet er inddraget: Sverige, Norge, Storbritanien og Vesttyskland klares på tre sider (32-34).

Det grundlæggende kulturpolitiske problem i forbindelse med et sammenhængende (i hovedsagen offentligt) kabelnet er hvad der må være i nettet, og dermed hvem der skal bestemme hvad der må være i nettet (er der overhovedet nogen der skal bestemme det) eller anderledes sagt: Hvordan skal vilkårene for adgangen til nettet være. I kabeldelen af betænkningen nøjes kommissionen med at stille disse spørgsmål, og den henholder sig til at sådanne spørgsmål er "under behandling (...) eller vil blive taget op i det forestående arbejde" (s. 51). I hvilken retning denne behandling trækker, antydes få linier forud: "For mange er fri adgang til nettet på lige økonomiske vilkår en forudsætning for støtte til tanken om en udvikling af et landsdækkende bredbåndsnet" - altså common carrier-princippet. Gennemføres dette princip betyder det at en sender blot skal betale for at få sendt sit budskab, som man betaler for at ringe til sin fætter på Als. Den videre konsekvens er altså at det ikke vil være muligt at forbyde reklameudsendelser i TV, de skal nemlig i det nye net betragtes på samme måde som de mange kilo reklame som den enkelte borger hvert år modtager via postvæsenet. At det er denne model flertallet i kommissionen forestiller sig er klart, når man bevæger sig over i den del af betænkningen som omhandler transmissionen af udenlandsk TV. Her anbefales jo netop nedtagningen af de ganske uregulerede reklamebærende TV-programmer som sendes via kommunikationssatellitterne. Bedømmes sagen som den står nu, må det konstateres at det ikke vil være muligt med en negativ regulering af indholdet i kablerne. Der er allerede (udenlandsk regulerede) reklamer i de private og offentlige (nemlig de kommunalt ejede) kabelanlæg, og der vil komme mange flere (danske og udenlandske, regulerede og uregulerede) når satellitmodtagningen bliver systematisk organiseret. Det ser ud til at reklameslaget er tabt!

Ved siden af den negative regulering af indholdet, kan man også tænke sig en

positiv regulering, nemlig det såkaldte must-carry-princip. Dette reguleringsprincip tilbyder sig i den situation hvor der er misforhold mellem det antal TV-kanaler der kan nedtages, og det antal kanaler der er plads til i kabelnettet. I forhold til den foreløbigt planlagte dimensionering af hybridnettet, vil problemet opstå fra starten, idet der på ECS-satellitten er plads til 18 TV-programmer, og "de lysledere, telefonselskaberne nedlægger, er i starten beregnet på fremførelse af op til tolv kanaler med mulighed for udvidelse, når behovene opstår, så under alle omstændigheder vil der opstå et udvælgelsesproblem" (s. 84). Man er således i kommissionen opmærksom på sagen, og i drøftelserne er da også indgået forslag til imødegåelse af problemet, omend det blot er ét "argument" blandt andre, f.eks. ovenstående "frie adgang": "Derfor bør det overvejes, om en tilladelse til fordeling af programmer, overført via kommunikationssatellit, kunne gøre det nødvendigt ud fra en kulturpolitisk vurdering at indføre regler, der gør det obligatorisk for fællesantenneanlæggene at fordele de danske og eventuelle fællesnordiske programmer" (s. 84). Det er krystalklart at en sådan positiv kabelregulering er en minimumsbetingelse: Hvis man ikke gennemfører en sådan, så vil det være noget nær meningsløst at lave dansk TV på lidt længere sigt, og i hvert fald vil det ikke længere være meningsfuldt at diskutere alsidighed i forhold til TV-udbuddet i Danmark.

Det er i særlig grad det forhold at de udenlandske TV-programmer er reklamebårne, som aktualiserer disse problemer. Det er imidlertid karakteristisk for mediekommissionens bagvendte tilgang til problemerne at reklamespørgsmålet først senere skal udredes - altså efter at der givet tilladelse til nedtagning og videredistribution af helt uregulerede reklamebærende programmer. Når nogle medlemmer derfor minder om at man let kommer til at havne i amerikanske tilstande (s. 85), så er det i virkeligheden en kraftig underdrivelse. De håb man kan nære til det kommende arbejde på reklameområdet, kan på baggrund af de allerede vedtagne anbefalinger kun være spinkle.

Mens man om den del af betænkningen som vedrører fremførelsen af udenlandsk TV i det mindste kan sige at problemerne er benævnt, så står det endnu sløjere til i kabeldelen. I en betænkning som anbefaler at der (v.h.a. hybridnettet) med tiden etableres et landsdækkende bredbåndsnet, kunne man have forventet nogle anderledes dybtgående overvejelser over "hvad man vil bruge det til" (s. 42). Det er på dette punkt kun det omtalte udenlandske fjernsyn som synes at interessere

kommissionen. Hvad bredbåndsnettet vil komme til at betyde for mediestrukturen i Danmark, for undervisningssystemet, for kontorautomationen, for hospitalssektoren, for den øgede mulighed for centraliseret overvågning og kontrol o.s.v. omtales dårligt nok. Man henholder sig til manglende ekspertise (s. 42) og tidsnød. I stedet falder man tilbage på den slappe antydning af de store fremtidige muligheder, som man i realiteten kun på ét område har forestillinger om hvad skal bruges til, nemlig på det erhvervspolitiske område.

Der er ingen tvivl om at der findes kultur- og mediepolitiske synspunkter der støtter en bredbåndsløsning, og disse synspunkter er også tilstede i betænkningen. Problemet er blot at de ikke er bærende for de anbefalinger som flertallet i kommissionen har vedtaget. Det alsidighedsprincip som har været bærende for dansk radio/TV-politik siden 1920'erne, er ikke det fundament betænkningen hviler på. Derfor må man om de kulturpolitiske argumenter konkludere, at enten har disse ikke nogen afgørende vægt, eller også er det i dansk sammenhæng helt nye kulturpolitiske synspunkter der gøres gældende, synspunkter som borgerlige politikere, reklamefolk og private programproducenter traditionelt har været talsmænd for. Sådanne synspunkter er ikke til at skelne fra erhvervs- og industripolitiske.

Erhvervspolitiske argumenter

Der er ingen tvivl om at bredbåndsnettet vil være til nytte for dansk elektronikindustri. Som det rigtigt siges i betænkningen så vil "en beslutning herom føre dansk elektronik-og kabelindustri frem i forreste linie og give disse områder betydelige muligheder på verdensmarkedet" (s. 42). Udviklingsomkostningerne i denne branche er så voldsomme at det er nødvendigt med et sikkerhedsnet i form af en stabil afsætning på hjemmemarkedet. Nye produktioner vil komme igang, og gamle, stagnerende vil få nye muligheder. Et enkelt eksempel fra forbrugerelektronikkens område, kan illustrere sagen: "Når forbrugerne får et meget bedre programudvalg, vil der være tilbøjelighed til at købe et nyt TV der ideelt udnytter de muligheder. Og når familien får mulighed for at se flere forskellige programmer, vil der også være en større tilbøjelighed til at den enkelte familie vil eje mere end ét TV-apparat, så det enkelte medlem kan få sit individuelle behov opfyldt. Og det giver igen incitament til større produktion større beskæftigelse"⁹. Dette sagt af en

B & O-direktør i forbindelse med en henvendelse til Struer kommune om etablering af et fællesantenneanlæg koblet til bredbåndsnettet. B & O har netop p.g.a. mætningen af markedet for farve-TV, behov for initiativer som kan sætte skub i afsætningen af TV-apparater.

Det er hard-ware-producenterne i dansk erhvervsliv som først og fremmest har gavn af hybridbeslutningen. I betænkningen tales der ganske vist også om erhvervslivets behov for den højhastighed datatransmission som kræver bredbåndskapacitet, men der er ikke gjort noget for at sandsynliggøre at det er et presserende behov, og at de datatransmissionsbehov der faktisk er, ikke kan klare sig med det eksisterende smalband. Sagen er jo nemlig den, at der er masser af kapacitet i det eksisterende net - det er bl.a. på den baggrund at forsøget med Teledata er sat igang.

De erhvervspolitiske argumenter i mediekommissionens betænkning er af beskedent omfang, og tillægges ikke eksplicit nogen særlig vægt, men reelt er det den eneste type argumenter som éntydigt taler til fordel for bredbåndsbeslutningen - og man må her også se bort fra at de kabelfirmaer, som hidtil har stået for den private kabling (f.eks. Stofa), jo mildest talt ikke har fordel af bredbåndsbeslutningen, men pointen er jo også at "sige bøn til Stofa"¹⁰.

Hånd i hånd med de i snævrere forstand erhvervspolitiske argumenter går de beskæftigelsesmæssige. Bredbåndsbeslutningen vil givetvis være til fordel for beskæftigelsen, men antallet af arbejdspladser vil dog være såre beskedent i en højautomatiseret elektronik- og kabelindustri. Den største beskæftigelse vil ligge i selve nedgravningen af kablerne, men også her vil teknikken hurtigt reducere behovet for arbejdskraft¹¹. Bredbåndsnettet er således en industripolitisk satsning mere end noget andet. Efter intens lobbyvirksomhed synes det at være lykkedes for dansk elektronik- og kabelindustri at få det skub fremad fra det offentlige som den ønskede.

Slangen, frugten og kundskaben

Mediekommissionens kabelbetænkning kan vurderes ud fra to i realiteten forskelli-

ge synsvinkler, nemlig ud fra de anbefalinger der gives, og ud fra de argumenter der gives for anbefalingerne. Som det skulle være fremgået overfor, er argumenterne ikke særligt gennemarbejdede, især ikke på kabeldelen, og de hænger kun i begrænset omfang sammen med anbefalingerne. Man må derfor kritisere betænkningen som helhed for at være uigennemskuelig. Dermed er det imidlertid ikke givet at anbefalingerne i sig selv er ufornuftige, eller kan man undgå at de bliver det?

Hører man til på højrefløjen i dansk politik, og synes man at den danske radio/TV-politik har været for restriktiv særligt på reklamefronten, så er mediekommis­ sions "dobbel­ tbeslutning" en appelsin i turbanen: Man yder støtte til dansk erhvervs­ liv ved bredbåndsbeslutningen, og får det gjort næsten umuligt at undgå dansk reklame-TV. Hører man til på den kultur-politiske venstrefløj, og ser man gerne reklamerne holdt væk fra danske skærme, og en kulturel alsidighed opretholdt, så er sagen mere problematisk. Denne sag er klar forsåvidt angår satellitanbefalingen. Men hvad med bredbåndsnettet? Kan det bruges til noget fornuftigt?

Med hybridnettet etableres et sammenhængende, i overvejende grad offentligt ejet net. Det at det er offentligt gør det muligt for demokratisk besluttende organer at bestemme hvad det skal bruges til - en mulighed, som ikke findes ved den private, ukoordinerede fællesantennemodell. Denne mulighed kan imidlertid kun realiseres hvis man beslutter sig til at gå væk fra common carrier-princippet: Der må i folketinget vedtages en kabellejlov der regulerer indholdet i kablerne positivt og negativt på området for massehenvendelser. Dertil kommer at det vil blive nødvendigt med et permanent organ til overvågning af reglerne.

Der er klart nok store vanskeligheder i en sådan regulering. For det første vil det være svært at skille private enkelthenvendelser fra offentlige massehenvendelser i et integreret net. For det andet er hybridnettet, som første skridt på vejen til det integrerede, hybridt ikke alene på det tekniske område, men også på ejerformerne. Det vil sige at en regulering kræver betydelige indskrænkninger i antenneforeningernes private dispositionsret.

Hvis sådanne reguleringer lykkes vil man til gengæld også kunne sikre et alsidigt udbud af TV i de danske kabler, sikre dansk nationalt TV en placering, og gøre det

muligt med lokal- og landsdistribution af lokalt produceret dansk TV for specielle målgrupper. Det vil sige et mere nuanceret og mere brugbart TV.

Lykkes det ikke at realisere disse reguleringsmuligheder, så er fanden løs. Så er fanden slangen og satellitterne den frugt menneskene lokkes med - og det er ikke frugt fra kundskabens træ, men frugter af den internationale mediekapital. Mediekommissionen har med denne betænkning ladet mulighederne stå åbne, men beslutningen om at anbefale nedtagningen af kommunikationssatellitterne synes at pege på, at det mere er "det frie forbrugsvalg" der kommer til at præge de kommende anbefalinger end det er alsidigheden. Tilbage står så beslutningen i folketinget, hvor partiet Det radikale Venstre atter vil være placeret i en afgørende position. Der må man så håbe på at det er de kulturpolitiske synspunkter der vil dominere, og ikke de erhvervspolitiske. Man kan jo minde dem om at selve den kulturpolitiske formel "alsidighed" efter de historiske dokumenter fra 20-erne at dømme, er en radikal opfindelse.

Noter

1. Elementer til en kommunikationspolitik. Maj 1980.
2. Bredbåndsnet - Telenet - Fællesantennenet. Marts 1982.
3. Fællesantennenet. Fremtidens TV-distribution i Danmark. December 1982.
4. 250 mio. af differencen m/m. 4,8 og 4,0 mia. er ganske vist forklaret i bilag 2 (i den gule), men resten kan jeg i hvertfald ikke udlede af bilagene.
5. Det bør bemærkes at de 10.000 kr. er cirkaprisen for f.eks. to tyske kanaler. Flere kanaler koster mere. P & T har beregnet, at hvis man vil have 12 satellitkanaler koster det (1982) 75.000 plus moms. Jfr. TV-modtagning fra rundspredende satellitter s. 18.
6. De 380 mio. er givetvis groft underdrevne. Sammenlign f.eks. den i note 5 omtalte rapport s. 17 med grossistforeningens bilag 3a.
7. I Elementer... fra 1980 angiver Danmedia 44 mia. for hele nettet. Dette kan sammenlignes med nogle beregninger, som Erik Hornung, NKT har lavet (i et senere ikke-offentliggjort notat til Danmedia) for et switched optisk net til de 300.000 landhusholdninger. Der beregnes her på 2 forskellige forudsætninger, og den ene giver godt 7 mia., og den anden godt 40 mia.! Ved masseproduktion af de dyre dele menes at man kan reducere beløbene betragteligt. De nævnte beløb er i øvrigt uden moms og fortjeneste.
8. I Foreløbig rapport vedrørende bredbåndsnet, fra juni 1982 nævnes fysisk transport af programmer i form af videobånd o.l. I denne sammenhæng kan henvises til M. Schmidts artikel om Italien i dette nummer af MASSEKULTUR & MEDIER.
9. Direktør Vagn Andersen til radioens magasin "Job, erhverv, penge" 28/2-1983.
10. Jfr. A. Lund 1982, s. 73.

11. Iflg. en artikel i Politiken (1/5-1983) bliver det stadig lettere at lægge nye glaskabler i "hylstrene" til de gamle kobberkabler. Det er et norsk patent der omtales.

Litteratur

- Andersen, M. Bruun: "Reklame-TV eller hvad må der være i kablerne". In: Massekultur & Medier nr. 2, 1981.
- Betænkning om kabelproblematikken og fremførelse af udenlandsk fjernsyn. Mediekommissionens betænkning nr. 4. Betænkning nr. 974, 1983.
- Bredbåndsnet - Telenet - Fællesantennenet. Forslag til Telefonselskabernes engagement i bredbåndsnet/fællesantennenet. De samvirkende Telefonselskaber, Udvalget vedr. Fællesantenneanlæg, marts 1982.
- Frem mod år 2000. Elementer til en kommunikationspolitik. Et debatoplæg. Danmedia, maj 1980.
- Elementer til en overordnet politik for telefonselskabernes fremtidige engagement i fællesantenneanlægssektoren. De samvirkende Telefonselskaber, Udvalget vedr. Fællesantenneanlæg, August 1981.
- Foreløbig rapport vedrørende bredbåndsnet. Bredbåndsudvalget. Juni 1982.
- Fællesantennenet. Fremtidens TV-distribution i Danmark. Grossistforeningen for radio og elektronik, Antennesektionen. December 1982.
- Giersing, M., m.fl.: "Privat eje eller offentlig kontrol". In: Levende Billeder nr. 8, 1982.
- Lund, Anne: Fiberfix. Jydsk Telefons indførelse af lysledere som eksempel på virksomhedsbeslutninger i en teknologisk innovationsproces. Institut for Virksomhedsledelse, Århus Universitet 1982.

Lønberg, Ib: "Satellitter og kabler". In: S. Bennike/B. Fibiger (Red.): Fremtidens elektroniske massemedier. Gylling 1979.

Mogensen, Gregers: "Bredbåndsnettet", In. elektronik nr. 2, 1983.

Poulsen, Jørgen: "Elektronikindustri og mediepolitik i Danmark". In: Politica nr. 4, 1981.

Skal Danmark kvæles i bredbåndsnet? Stofa (1983).

Teleundersøgelsen af 1978. Televirksomhedens fremtidige organisation. Betænkning nr. 884, 1979.

TV-modtagning fra rundspredende satellitter. Modtagestationer for fællesantenneanlæg og enkeltantenneanlæg. P & T Radioteknisk Tjeneste. Januar 1983.